

הרב שמואל אויערבאך ראש ישיבת "מעלות התורה" ירושלים

הוצאת
הרב שמואל
אוייערבאך

הוצאת
הרב שמואל
אוייערבאך

הוצאת
הרב שמואל
אוייערבאך

בדעת הרמב"ם בגדרי קול תקיעות השופר

באתי בזה לבקשתו של ידיד בית אבא, ידידנו הדגול רב פעלים לתורה ולתעודה הרב יוסף בוקסבוים שליט"א, לבוא בקצת דברי תורה בעניינתו, לכבודו ולזכרו של אבינו גאון ישראל זללה"ה, וכאשר באו הדברים בעניני שופר, יראה ורעד יבוא כי, כאשר עולה בזכרוני עבודתו בקודש של אבינו זללה"ה בימים הנוראים ימי הדין, עבודת התפילה, הנהגתו וארחו בסעודות היום ושאר כל היום, הן מהימים הראשונים, אבדל"ח בימי טל ילדותי, אשר היה דרכו יותר בעבודת התפילה בתעצומות עוז בהתלהבות, והן בשנים שאחר כך, אשר אחז דרכו זללה"ה במתינות וישוב הדעת ובריכוז נורא לתפילה ולעמידה בפני ד', ובכלל נתן הרבה אבינו זללה"ה דעתו וכחו בעבודה שבלב זו תפילה בכל ימות השנה, וזכורני גם אשר בימים הקודמים כמה פעמים דיבר לפני בענייני אודות עצות ותחבולות להתעוררות ולשלימות יותר בתפילה, ובשנים שאחרי כך, נראה יותר תקוע ומיושב ומבוצר בעבודת התפילה וההשתפכות לפני בוראו, ובשנים האחרונות של אבינו זללה"ה, ראיתי בעניי יותר, מידי הייתי סמוך על שולחנו זללה"ה בפת שחרית, ושמתי לבי לברכותיו ובעיקר בברכת המזון, כאשר נראה בחוש עריכת הדברים כעומד לפני קונו, ויתן ד' ונתעורר בזה לעבודת הלב כעמידה לפני ד' בתפילה, ושוייתי ד' לנגדי תמיד, והקב"ה ישם בלבנו אהבתו ויראתו לטוב לנו בזה ובבא.

א. ר"ה לג: במשנה, שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה כשלש יכבות, ובגמ' תניא שיעור תקיעה כתרועה וכן¹²³⁴⁵⁶⁷ שיעור תרועה כשלשה שברים, וברמב"ם פ"ג ה"ד, שיעור תרועה כשתי תקיעות, שיעור שלשה שברים כתרועה ע"ש, וצ"ע דהרמב"ם שינה לגמרי מלשון המשנה והביריתא, וקבע השיעור בתרועה, וכן בשיעור שלשה שברים, ובראב"ד משיג דזה שיבוש המצתיק אלא¹²³⁴⁵⁶⁷ [כלשון המשנה והביריתא] שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלשה שברים ע"ש, ושיטה אחרת לו בכל דין המשנה, אבל גם מה דתיקן כשלשה שברים, לא מתפרש בדברי הרמב"ם, דהביריתא קאי בלשון תרועה דבתורה, והרמב"ם מבאר תרועה דלשון דידן, וכדיבאר בה"ג שם, היללה היא שאנו קוראים תרועה, והאנחה וכו' שלשה שברים, ובזה המושך דברי הרמב"ם שיעור תרועה וכו' שברים כנ"ל, ועיין במג"ע שהרבה להפליא על הרמב"ם ז"ל.

והנראה בזה, דהרמב"ם מבאר השיעור ביסוד דין קול השופר, וכמבואר בלשון הרמב"ם פ"א ה"א, מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בר"ה שנאמר יום תרועה וגו' ע"ש, ונראה דהתרועה זה יסוד קול השופר, וגדר התקיעה כלשון הגמ' וברמב"ם פ"ג ה"א, וכל תרועה פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה עכ"ל, וזה ממהות דין קול השופר, דהתרועה זה קול עצמי דתרועת השופר, והתקיעות מהותם דהם לפני התרועה ולאחריה, ונראה לכאור' דזה גם גדר ההלכה דכל השיעור דקול השופר, דיסודה ועיקרה בקול התרועה, דדעת הרמב"ם מבואר וכמ"ש במ"מ [וברמב"ן ובר"ן] השיגו על הרמב"ם בזה, וגם נכלל בהשגת הראב"ד¹²³⁴⁵⁶⁷, דשיעור תקיעה כתרועה, היינו שיעור שתי התקיעות לפני התרועה ולאחריה, וכל

מוריה, שנה עשרים ושבע, גליון א—ג (שיג—שטו), אדר שני תשס"ה

תקיעה כחצי תרועה, וזה דאמרו בגמ' שם, תקיעה דכולהו בבי וכו' חד בבא, היינו בפשוטו תקיעות דכל הבבא, וכו"ה בבאור הגר"א, דשיטת הרמב"ם נכונה בפי' הגמ', וז"ש תקיעות דכולהו בבי ע"ש, ונראה דהרמב"ם הבין כן בדעת הרי"ף, דגירסתו תקיעות דכולהו בבי כתרועות דכולי בבי [ולא כגירסתנו ותרועות], דזה מתפרש דשיעור התקיעות דלפניה ואחריה כשיעור התרועה, וזהו דין שיעור קול השופר דנאמר בקול התרועה, דשיעורה כשתי תקיעות דיסודם דהם לפני התרועה ולאחריה, וכלשון הרמב"ם דשיעור תרועה כשתי תקיעות, דממילא התרועה כתקיעות לפניה ולאחריה, וברם נראה דאף דגוף הדבר ניתן להאמר, ונראין הדברים דזה גם מכלל דין השיעור, מה דקול התרועה כשיעור שתי התקיעות דלפניה ואחריה, הואיל וקול התרועה זה יותר עצמי והתקיעות הם לפני ואחרי, אבל ביסוד הדברים אין נראה דכל שיעור התרועה מסתעף מחמת התקיעות דלפניה ואחריה, וגם דא"כ כל יסוד השיעור זה בהתקיעות, ואך התרועה כשיעור שתי התקיעות, ואף גם לשון רבנו הרמב"ם, שיעור תרועה כשתי תקיעות, לא משמע ולא נרמז כלל דהמכוון כהתקיעות דלפניה ולאחריה, ואין לשון הרמב"ם כשתי התקיעות, דמשמען התקיעות דלפניה ולאחריה, אלא כשתי תקיעות דמשמען תקיעות בעלמא.

ואלא נראה דאמנם דשיעור התרועה זה הלכה לעצמה ובעצמותה, וכאמור שזה מיסוד קול תרועת השופר כלשון הרמב"ם, וקול התרועה זה מהותה ושיעורה דהיא כשתי תקיעות, והתקיעה זה קול העברה, ושיעורה כחצי קול תרועה, וגם שיעור קול התקיעה לא נראה דזה מסתעף מקול התרועה, ושיעורו כחצי התרועה, אלא דזהו תחילת דינם ושיעורם, דהתקיעה זה שיעור קול העברה, והתרועה היללה או האנחה זה קול יותר ארוך עצמי דשיעורה כקול שתי העברות, והר"ן השיג על הרמב"ם דקול קצר כחצי תרועה לא חשיב ואינו בכלל והעברת ע"ש, ודעת הרמב"ם דאה"נ דזה לא מהות קול התרועה, ורק דין העברת קול לפני ואחרי התרועה, וזהו שיעור דהעברת קול וכאמור, ונראה לפ"ז דתנאי דהמשנה וברייטא קא מתני כסדר עשיית וקיום המצוה בפועל דתוקע ומריע, ושונים לשיעור התקיעה דבתחילה, ואח"כ לשיעור התרועה וכטעמייהו, דמזה ידעינן גם לשיעור התקיעה בפועל, והרמב"ם הרי לא ירד לבאר גוף השיעור בפועל, ולא הזכיר גם לשיעור התרועה בעצמה וכדיבואר בס"ד, ואלא דהרמב"ם מבאר יסוד שיעור התרועה, דאף דקאי גם לתרועה דידן, מ"מ מבאר בזה כאמור ביסוד קול תרועת השופר, דשיעורו בעצמותו כשני קולות פשוטות, ונראה דזה ג"כ המשך דברי הרמב"ם, שיעור שלשה שברים כתרועה, והרי הרמב"ם כאמור לא ביאר כלל בגוף שיעור התרועה עצמה, ואלא דהרמב"ם מבאר יסוד שיעור קול תרועת השופר, ותנאי דמשנתינו לא נחלקו בשיעור התרועה דאורייתא, ופליגי רק בצורת הקול, וזה דמבאר הרמב"ם דקול האנחה וקול היללה שיעורו שוה, והרמב"ם נקט בתחילה דין המשנה, דהתרועה דהיינו היכבא כשתי תקיעות, ואח"כ דין הברייטא, וזה דמבאר דשיעור שלשה שברים כתרועה, דגם להברייטא שיעור התרועה כשתי תקיעות וכש"נ.

ב. וצ"ע טובא הא דהשמיט רבנו הרמב"ם משנתינו הערוכה, שיעור תרועה כשלש יכבות, וכן בפיה"מ לא הזכיר זה, ובמ"מ שם מבאר בשיעור התרועה, ומסיים ולא נתבאר זה בדברי רבנו יפה ע"ש ובלח"מ שם, וכן במג"ע הרבה לתמוה בזה כנ"ל, וברמב"ם שם ה"ג, היללה היא וכו' תרועה, והאנחה וכו' שלשה שברים, ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים ואחריה תרועה וכו' ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים וכו' ואחריה תרועה עכ"ל, והרי דבכל דבריו נקט הרמב"ם לשלשה שברים ותרועה סתם, וכן בה"ד ובה"י שם,

מוריה, שנה עשרים ושבע, גליון א—ג (שיג—שטו), אדר שני תשס"ה

וכן בפיה"מ, ונראה דמקור דברי הרמב"ם בהגמ' דאתקין ר' אבהו תקיעה שלשה שברים תרועה, וכן בכל המשך הסוגיא שם נקט לתרועה ולשלשה שברים, ולכאור' הו"ל למינקט נמי שלש יבבות, דמ"ש שלשה שברים דברייתא משלש יבבות דמשנתינו, והרי דר' אבהו ובגמ' שם לא נקטו ללשון משנתינו דשלש יבבות, ומאידך נקטו ללשון הברייתא שלשה שברים, וזה מקור לשון הרמב"ם כלישנא דשמעתא דר' אבהו, דזה אליבא דהילכתא, ובאמת דצ"ע טובא בשמעתא דר' אבהו, דמ"ט לא נקטי נמי לשלש יבבות דמשנתינו [הלום ראיתי בשיטת ריב"ב דמתמה בלישנא דר' אבהו, אבל נראה עיקר תמיהתו במה דנקט ר' אבהו לשון תרועה כלשון התורה עיי"ש"ה], ויש לבאר דתרועה חשיב יותר קול אחד כעין תקיעה, מכיון שהן קולות דבוקים זה בזה, וכדיבואר לפנינו בס"ד, באופן דשלשה שברים זה לא רק שיעור אלא גם מספר של שלשה קולות, ולזה שיך לשון דשלשה שברים, ולא כן בתרועה, ועכ"פ לשון הרמב"ם כלשון הגמ' בהא דר' אבהו, שלשה שברים ותרועה [וברוקח הלכות ר"ה הביא מספרים ישנים דלא גרסינן שלשה אלא שברים סתם, ונקט לפ"ז דיוצאים בשני שברים, וזה דלא ככל הראשונים ז"ל, והרמב"ם כגירסת הרי"ף ושאר ראשונים וספרים דידן דהג' שלשה שברים].

והנראה עוד דדעת הרמב"ם במשנתינו דתרועה כג' יבבות, לא נראה דמפרש כפירש"י ופיר"ח דהיינו שלשה קולות כל שהן, דהרמב"ם מבאר בשברים כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם, ולא ביאר בקול התרועה דזה קול קצר כל כך, והרמב"ם מבאר דשיעור שלשה שברים כתרועה, וא"כ לא נראה כלל דשיעור התרועה כ"כ קצר, דלפ"ז גם השברים שלש יבבות [ולא נראה כלשון הרמב"ם, דההבדל רק בהפסק הקולות, וגוף הקול חד הוא, וצ"ע בזה], וגם הרמב"ם לטעמיה דשיעור כל תקיעה כחצי תרועה, וכבר נתבאר לעיל במה דהשיג עליו הר"ן בזה, והרמב"ן בדרשתו הביא להתו' [הר"ש] דלא יאריך בשבר כג' יבבות דנעשית תקיעה, והרמב"ן מסכים להסברא בזה, ומתמה להרמב"ם דשיעור תקיעה יבבא וחצי, דיהא השבר קצר מאד שלא יהא תקיעה, ומוכיח מזה כשיטתיה, דהשברים זה לא רק שבירת הקול, אלא דהוא שונה בעצם צורת הקול כעין אנתת שבר ע"ש, ובשאר הראשונים והפוסקים לא נראה כסברת הרמב"ן בצורת השברים וכמפורש בריטב"א ע"ש, וכן כלשון הרמב"ם לא נראה כ"כ, וצ"ע בזה, וצ"ע נמי לע"ד בסברת הרמב"ם, דיהא שיך לקבוע שיעור של קול כ"ש וחצי כ"ש אתמהה, ובפשוטו נראה מוכרח בסברת הרמב"ם כנ"ל, דאין התרועה רק ג' יבבות כ"ש, ונראה דגם הריב"א וריב"ם לא ניחא להו לפרש כפירש"י כפשטות לשון המשנה דיבבא כ"ש, דזה מחודש דשלש יבבות כ"ש חשיב תרועה ושיעור תקיעה, ומה"ט מבארים דכל יבבא ג' יבבות כמבואר בתו', ונראה דהרמב"ם לא פסיקא ליה נמי לקבוע כסברת התו' דכל יבבא ג' יבבות דלא נתפרש בגמ' דידן, ובהכרח להרמב"ם דיבבא לא חשיב קול כ"ש, אלא כמה קולות כעין קול אחד חשיב שיעור יבבא וכנ"ל, ואשר לפ"ז לא מוגדר כ"כ שיעור ג' יבבות, ויש גם לומר דקול השברים דזה שלשה קולות היה יותר מוגדר, והראב"ד בדרשתו כ' דשיעור תרועה דהמשנה מבואר יותר משיעור שברים דברייתא, וזה לטעמיה כפירש"י דתרועה ג' יבבות כ"ש, ולפ"ז שיעור התרועה מבואר היטב, ומשא"כ קול השברים, אבל לדעת הרמב"ם י"ל דאדרבא דהשברים דזה שלשה קולות מוגדר יותר מקול של צירוף יבבות, וזהו דנקט ר' אבהו וכשמעתא דשם שלשה שברים ותרועה, דלידיהו נמי קולות השברים מוגדרים יותר מצירופי היבבות וכש"נ.

ונראה עוד בדעת הרמב"ם, דקול התקיעה דלא היה שום ספק בזה, היה ידוע גם שיעורו, וכיותר להרמב"ם דשיעור התקיעה קצר, ולא מצינו שום פלוגתא בזה [וכן שיעור

מוריה, שנה עשרים ושבע, גליון א—ג (שיג—שטו). אדר שני תשס"ה

התקיעה בתשר"ת וכדיבואר בס"ד], ומבואר יותר דברי הרמב"ם דמבאר בשיעור התרועה, דנשתכח בזה גוף צורת הקול ונחלקו בזה, וכדהרחיב הרמב"ם לבאר, ולזה צריך לבאר יותר שיעור התרועה, וזה דשינה הרמב"ם מלשון המשנה והברייתא דשונים בשיעור התקיעה, והרמב"ם מבאר במה דנשתכח ומספקא לן, וזה דמבאר דשיעור תרועה כשתי תקיעות, ושיעור שלשה שברים כתרועה, ומתבאר הכל, ואיך שהוא מבואר הא דהרמב"ם לא הזכיר לשלש יבבות, ומקורו נאמן מסוגית הגמ' דאתקין ר' אבהו וכש"נ.

ג. והנראה יותר בדעת הרמב"ם, ביסוד דין קול השברים והתרועה, דלשון הרמב"ם ה"ב, תרועה וכו' גסתפק לנו וכו' אם היא היללה וכו' או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם, ובה"ג שם, היללה היא שאנו קוראים תרועה, והאנחה זו אחר זו וכו' שלשה שברים ע"ש, ונראה יותר דרק שברים זה קולות מופסקים זו אחר זו, ולא כן היללה דאחת היא, וכאמור דכמו דמבאר הרמב"ם בשברים שזה זו אחר זו, הו"ל לבאר גם בתרועה שזה זו אחר זו או דבוק יותר, ואלא נראה דזה לא רק קולות דבוקים אלא קול אחד ממש, ואך לא קול תקיעה אלא קול יבבא דנשמע חילוקי הקול, אבל לא בהפסקות ממש כלל, וכ"ה ברי"ץ גיאות, דמביא להירושלמי, חד אמר כהדין טרגמיטא קול המתרעם, וחד אמר תלת ריקין והיינו שברים עיי"ש, והובא במג"ע שם [ולשונו שזה מרב שרירא ורב האי, אבל ברי"ץ גיאות נראה שאין זה מדבריהם עיי"ש], ונראה דאין זה שיטת ר"ה ורב שרירא וכדיבואר בס"ד], וכ"ה ברמב"ן בחי' כז. עפ"י הירושלמי, דתרועה זה קול המתרעש, וכן בסידור רב סעדיה גאון, דהתקיעה היא קול ארוך ממושך, והשברים שלשה קולות קצרים כל אחד מהם כשליש הקול הארוך, והתרועה קול ארוך רועד כאורך הראשון ע"ש, וזה נראה דעת הרמב"ם בקול התרועה, ומבואר מאד לישנא דהגמ' שלשה שברים ותרועה וכש"נ.

ונראה נמי דעת הרמב"ם, דשלשה שברים אין זה בדוקא בכח אחד, וכלשונו כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם, וי"ל שכן גם דעת ר"ח לג:, דכ' וג' שברים הם בניחותא ומעט הפסק ביניהם, וכן בהמשך הגמ' שברים בניחותא והפסק ביניהם ע"ש [ומיהו לענין תרועה נראה דהרמב"ם חלוק מפיר"ח, וכן בשיעור השברים והתרועה ע"ש], ונראה ג"כ בדעת הרמב"ם דל"צ דוקא בנשימה אחת, כי פעם אחר פעם מתפרש ג"כ בכדי נשימה [והרי לרש"י ותוס' סוכה ג': נד. כדי נשימה חשיב ולא כלום], וי"ל דכן גם דעת הר"ח כנ"ל דמפסיק בין כל שבר בנשימה לבד, והרמב"ן בדרשתו סוף פ"ח, מבאר בדעת הר"ח כשיטתו שיפסיק הקול בשבר ניגון ע"ש, אבל דעת הרמב"ם נראה יותר כש"נ, ועיין ברא"ש במעשה דמגנצא, דמבואר דהבין בדעת ר' אליקים וחתנו ראב"ן, דג' שברים א"צ בנשימה אחת ע"ש [וע"ע להלן ובסי' ב], וזה נראה דעת הרמב"ם.

ד. והרמב"ן ז"ל בדרשתו כנ"ל, מתמה בדעת הרמב"ם דשיעור תקיעה כחצי תרועה כיבבא וחצי, דא"כ בקצת אריכות השבר כבר חשיב תקיעה ולא שבר ע"ש, ובאמת אף להמבואר בעניותנו בדעת הרמב"ם דתרועה אינה ג' יבבות כ"ש, אלא יותר מזה, אכתי כיון דשיעור תקיעה כחצי תרועה, א"כ לעולם קרוב מאד שהשבר יהפך לתקיעה, ועכ"פ הו"ל להרמב"ם לבאר יותר בשיעור קול דכל שבר, והנראה מזה לדעת הרמב"ם דהתקיעה כחצי תרועה, דלא איכפת לן במה דהשבר קצת יותר ארוך כשיעור תקיעה, דעיקר קול השברים כלשון הרמב"ם כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם, דשלשה קולות זו אחר זו זה קול השברים דתרועה שבתורה, ומבואר יותר אם זה בנשימה אחת, אבל ברמב"ם לא מצינו שיעור של נשימות בדין קול השופר וכש"נ, ונראה דצריך רק שיהא ניכר דהתקיעה מובדלת לעצמה, ושלשה קולות השברים סמוכים יותר זו לזו, ואין כל חשש במאריך יותר בקול כל שבר ושבר וכש"נ.

מודיה, שנה עשרים ושבע, גליון א—ג (שיג—שטו), אדר שני תשס"ה

ה. ונראה נמי דעת הרמב"ם דשיעורי כל התקיעות שוין, ותנאי דמשנה וברייתא לא פליגי בשיעור התקיעה, וכדמבאר הרמב"ם דשיעור האנחה והיללה שוים, ושיעור תרועה כשתי התקיעות, וכסוגית הגמ' דהמשנה והברייתא פליגי רק בצורת התרועה, ולא נראה להרמב"ם דאין שיעור הגנוחי והילולי שוין וממילא פליגי נמי בשיעור התקיעות, דאך מפורש בגמ' דבהא ודאי פליגי בצורת קול התרועה, ולא בשיעור התרועה והתקיעה, וביותר נראה מבואר בלשון הרמב"ם, דלעולם אין שום הבדל בשיעור תקיעה, וגם בסדר שברים תרועה כדאתקין ר' אבהו, שיעור התקיעה לפנייה ולאחריה כהתקיעות דבכל הסדרים, ואף די"ל דאם התרועה זה שברים תרועה ממילא דשיעור התקיעות ג"כ כשיעור כל התרועה, מ"מ אין נראה בלשון הרמב"ם דיש תקיעות חלוקות בשיעורן, ונראה דזה מבואר ללשון הרמב"ם דלא ביאר כלשון המשנה והברייתא דנקטי לשיעור תקיעה וכו', ולשונו שיעור תרועה כשתי תקיעות שיעור שלשה שברים כתרועה ע"ש, והרמב"ם מבאר שיעורי השברים והתרועה, וממילא מתבאר ג"כ דאף אם תרועה זה שברים ותרועה, לא נתפרש ברמב"ם דגם השיעור דכל קול מתמעט, והשיעור ע"י שני הקולות יחד, ואלא אכתי כל קול בפ"ע דתרועה מוגדר בשיעורו כשתי תקיעות, ועדיין שיעור התקיעה במקומו, דלא תלי לה הרמב"ם בשיעור התרועה, והתקיעה היא קול העברה דזהו שיעורה בכל גוונא וכש"נ.

ובמ"מ בשם רמב"ן ורשב"א דשיעור התקיעה שוה [בין בתש"ת ובין בתר"ת], וכן עיקר, ויש מי שהחמיר בתקיעה של תשר"ת שצריך להאריך כשיעור ג"ש ותרועה ואין זה עיקר אלא שיעור כל התקיעות אחד ע"ש, ומש"כ המ"מ דתקיעה דתשר"ת שוה לכל התקיעות, זו שיטת רבו הרשב"א ז"ל, ואין כן שיטת רוב הראשונים ז"ל, ובכללם מסקנת דעת הרמב"ן ז"ל בחי' ובדרשתו, וכן התו' והרא"ש והריטב"א והאור"ז, וכ"כ הר"ן בשם הגאונים ז"ל, דהתקיעה דתשר"ת כשיעור ג' שברים ותרועה, ולא נחית כאן המ"מ לבאר בדעת הרמב"ם בזה, ולע"ד דכן דעת הרמב"ם דתקיעה דתשר"ת שיעורה ככל התקיעות וכש"נ.

ו. והנראה עוד בדעת הרמב"ם, דתרועה דר' אבהו דהיינו שברים תרועה הם קולות נפרדים, והמ"מ מבאר בדעת הרמב"ם, דשברים תרועה אין חייב לעשותו בנשימה אחת, ודקדק כן מלשון הרמב"ם דנקט דמנין התקיעות שלשים [וכן דקדקו הראשונים בדעת רי"ץ גיאנות], והרמב"ן כ' דהרמב"ם לא דקדק, והריטב"א דס"ל נמי דש"ת צריך בנשימה אחת, משיג על הרמב"ם דשגג מאד בזה דנקט מנין התקיעות שלשים, אבל בעניי דכן מבואר יותר בלשון הרמב"ם ה"ג, סדר התקיעות וכו' מברך ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים ואחריה תרועה ואחריה תקיעה וכו' ע"ש, ונראה דלשון הרמב"ם מדוקדק שלשה שברים ואחריה תרועה, דהן קולות נפרדים, וכעין תקיעה ואחריה שלשה שברים, ותרועה ואחריה תקיעה, ה"ג שלשה שברים ואחריה תרועה, ובדאי דאם זה בנשימה אחת ל"ש לשון ואחריה תרועה כמו דנקט ואחריה שברים וכו' [הלום ראיתי שכ"ה בפר"ח], ויותר נלע"ד דאף אם זה ב' נשימות בצימצום, אכתי נמי הו"ל להרמב"ם לבאר כן, ולשון הרמב"ם ואחריה תרועה וכו', משמעותו דלאו דוקא ב' נשימות בצימצום, אלא אף קצת יותר כל דנראה סמוך ומתחבר [וכן לשון הבה"ג, בבא קמא עבדינן תקיעה ושלשה שברים דילמא גנוחי הוא ועבדינן תרועה דילמא ילולי הוא ע"ש], ואפשר דגם המ"מ אין כוונתו בדעת הרמב"ם דרק בב' נשימות בצימצום ולא יותר, ומסתמא כמובן כל דלא מופסקים בהפסק זמן לגמרי, ועכ"פ זה משתייך למעין תקיעה ואחריה שלשה שברים נפרד מהתקיעה, והרי גם בזה לכתחילה צריך להסמיק יותר התקיעות דלפני התרועה ואחריה, והמ"מ הבין בדעת הרמב"ם דרק אין חייב לעשותן בנשימה אחת, אבל לו"ד בעניי דלשון הרמב"ם דזה בודאי

מוריה, שנה עשרים ושבע, גליון א—ג (שיג—שטו), אדר שני תשס"ה

קולות נפרדים, ומסתפינא לומר דחלוקין לגמרי, ומה"ט מנין התקיעות שלשים, וכן כאמור לשון הרמב"ם, דחלוקין ככל חילוקי הקולות כמו תקיעה ושברים ותרועה, וה"נ בתרועה דש"ת הם כשני קולות נפרדות לגמרי וכש"נ.

ונראה בדעת הרמב"ם, גדר הדברים בשברים תרועה דר' אבהו, דתרועה דהיינו מצות התורה להריע, נכלל בזה להריע בשני קולות התרועה, האנחה והיללה, וזהו הקיום דמצות להריע, וגם כאמור דהם שני קולות תרועה נפרדות, ובלהריע נכלל להריע בכל קול וקול בפ"ע, ולא נאמר בזה שום הלכה דשני קולות התרועה יצטרפו לקול אחד ממש, ואלא זה יסוד דין תרועה דצריך להריע בשני קולות של תרועה וכל קול זה מסוים בפ"ע, ואך נאמר בזה סדר כדרך שהאדם נאנח ואח"כ מריע, ולזה אין טעם לשברים אחרי תרועה, אבל מהני גם במחולקים, כמו בתקיעה לפנייה ולאחריה, דמהני נמי בנפרד, וגם דבכל קול בפ"ע מתקיים בשתי התקיעות דין התקיעות לפני התרועה ולאחריה, וה"נ ההלכה דשיעור תרועה כב' תקיעות מתקיימת בכל קול וקול דהתרועה בפ"ע, וכל קול דנכלל בפרשת ודין תרועה, זהו כשיעור ב' קולות פשוטות, דזה מעצם שם קול דאנחה ושם קול דיללה בפ"ע, דהם קולות עצמיים וכל קול בפ"ע כשיעור שתי תקיעות פשוטות וכש"נ, ונראה עוד במקור דברי הרמב"ם בזה, מהא דלא נזכר כלל בגמ' דידן בדיון התקיעות, ענין של נשימה אחת או שתי נשימות [ומצינו רק בסוגיא דסופ"ק דחולין דשם זה במנהגא והכירא], דמשום כך נקטינן דצריך רק שיהא ניכר שזה המשך של שברים שזה קול אחד, אבל לא מגרע בהפסק נשימה בין שבר לשבר, וכן לא מצינו דין נשימה בקול דשברים תרועה, ומה גם להמבואר דהם קולות נפרדים וכש"נ בס"ד.

אוצר החכמה

הודעה ובקשה

נמצאים עתה בשלבי עיבוד ועריכה חידו"ת תשובות הגהות ודרשות מגאוני ישראל:

- א. רבי יאיר בכרך בעל "חות יאיר" [הופיעו ג' כרכים].
- ב. רבי יהודה מילר מבינגא [הופיע כרך א'].
- ג. רבי דוד טעבלי שייאר.
- ד. רבי מיכאל ורבי נפתלי הירץ שייאר.
- ה. רבי נתן מז אב"ד פרנקפורט.
- ו. רבי נתן אדלר מפפד"מ.
- ז. רבי שלמה זלמן ורבי זעקל [וורמסר] מפולדא.
- ח. רבי זאבל איגר מבראונשוויג.
- ט. רבי אברהם ורבי זלמן טריר מפרנקפורט.
- י. רבי אליהו גוטמכר [הופיעו ד' כרכים].
- יא. רבי עזריאל הילדסהיימר [הופיעו ג' כרכים].

כל היודע על מקום הימצאם של כתבי-יד, או כל מידע אחר הקשור לתולדות הגאונים הנ"ל או כתביהם, מתבקש להודיע ל: -

מכון ירושלים

מפעל תורת חכמי אשכנז

ת.ד. 100, ירושלים

מוריה, שנה עשרים ושבע, גליון א—ג (שיג—שטו), אדר שני תשס"ה